

▲ Het conservatorium aan de Utrechtseweg.

Muzikaal heden vervangt in Kraton terreurverleden

Vrije geluiden weerklinken tegenwoordig in de concertzaal van het Kraton, het voormalige hoofdkantoor van de Provinciale Geldersche Electriciteits Maatschappij aan de Utrechtseweg in Arnhem. Het conservatorium van ArtEZ hogeschool voor de kunsten heeft hier zijn vleugels uitgeslagen. Een loopbrug verbindt de musici met de kunstacademie van Rietveld onderaan de stuwwal bij de Nederrijn.

Het Javaanse woord kraton staat voor paleis. Het is een koosnaam voor de grote villa die de oorsprong vormt van het witte gebouw. De vermogende fabrikantenfamilie Braam liet de villa in 1872 bouwen op wat toen Bovenover heette. De 'zinkende berg' van zand op deze plek speelde de bouwers parten. In 1874 stortte een keermuur in. Het zand sleurde het terras mee de diepte in.

Uitgerekend in die dagen beschoot het Koninklijk Nederlands Indisch Leger het vorstenverblijf van de sultan van Atjeh in Indië. Kanonskogels deden de muren instorten. De val van dat kraton was het gesprek van de dag in de Indische Societeit vlakbij de villa die tegenwoordig Museum Arnhem heet.

In 1918 werd het Kraton een kantoor van de Provinciale Geldersche Electriciteits Maatschappij PGEM. Het ontwerp voor de uitbreiding in 1926 kwam van de huisarchitect van de PGEM, Hendrik Fels. In 1938 kreeg het Kraton een overbuurman. De PGEM liet Hotel Bellevue slopen en vervangen door een nieuw kantoor. Het nieuwe Bellevue en het Kraton werden met een tunnel onder de Utrechtseweg met elkaar verbonden.

Een plaquette buiten op de muur herinnert aan de duistere oorlogsgeschiedenis van het Kraton. Tijdens de bezetting verhoorde en martelde de beruchte Sicherheitsdienst SD hier gevangenen. Bewoners aan de overzijde hoorden de wanhopige kreten. De

Verliefd op Arnhem

Wekelijks tekent Dick Caderius van Veen een pand met een verleden. Harry van der Ploeg zorgt voor de historische context.

SD'ers deden soms bewust de gordijnen open om te laten zien dat er niet met hen te spotten viel. Karel Berkhuisen doet er verslag van in een boek over die jaren onder de titel *Verzet via het geheime telefoonnet*.

Hij beschrijft hoe de Duitsers 's avonds op 17 september 1944 het pand verlieten na de geallieerde luchtlandingen. Voordat ze vertrokken, schoten ze hun herdershond dood. In de kelder staken ze dossiers en archiefmateriaal in brand. Rond half acht, toen de Britse troepen van John Frost al bij de brug vochten, arriveerden Duitse legertrucks om de nog aanwezige arrestanten af te voeren.

Kort daarna legde het verzet onder leiding van PGEM-expert Alex Hartman via de telefooncentrale van de PGEM in het Kraton contact met de centrale in Nijmegen. De ondergrondse gaf talloze Duitse posities door aan de Amerikaanse troepen. Die zetten artillerie in om de bezetters te bestoken. De Britten bij Oosterbeek sloegen de aanwijzingen in de wind. Ze vertrouwden het verzet niet.

PGEM werd later NUON, thans Liander en Alliander. In 1989 ging het oude Bellevue tegen de grond om plaats te maken voor een groter gebouw. Blikvanger werd een stalen slinger van 20 meter die als een brug de Utrechtseweg oversteeft en met een krul de grond raakt: een kunstwerk van Dorothé van Limburg. Het uitzicht over de Rijn en de Betuwe is nog steeds spectaculair.